

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σχεδιαγράμματα	13
Πρόλογος	15
1. Εργασιακός εκφοβισμός – Mobbing	19
1.1 Προσδιορισμός της έννοιας	19
1.1.1 Εννοιολογικό πλαίσιο	19
1.1.2 Παράγοντες που καθορίζουν τον εργασιακό εκφοβισμό	19
1.2 Πιθανές ενέργειες εργασιακού εκφοβισμού	22
1.3 Οριοθέτηση έναντι άλλων φαινομένων	25
1.3.1 Κριτήρια οριοθέτησης	25
1.3.2 Οριοθέτηση έναντι της σεξουαλικής παρενόχλησης, βίας και διάκρισης	25
1.3.3 Οριοθέτηση έναντι εχθρικών, αλλά καθημερινών ενεργειών και συγκρούσεων	27
1.4 Η πορεία των διαδικασιών εκφοβισμού ως προς το θύμα	30
2. Μορφές εκδήλωσης και αντίκτυπος του εργασιακού εκφοβισμού στις επιχειρήσεις	34
2.1 Διαφορετικά επίπεδα ιεραρχίας στον εργασιακό εκφοβισμό	34
2.1.1 Οριζόντιος εργασιακός εκφοβισμός	34
2.1.2 Κάθετος εργασιακός εκφοβισμός	42
2.2 Ατομικές συνέπειες για το θύμα του εργασιακού εκφοβισμού	49
2.2.1 Εργασιακός εκφοβισμός και στρες	49
2.2.2 Διαταραχές και συμπεριφορικές συνέπειες	53

2.2.3	Συνέπειες για την υγεία	54
2.2.3.1	Συναισθηματικές εμπειρίες	54
2.2.3.2	Ψυχοσωματικά και σωματικά συμπτώματα	55
2.2.3.3	Ψυχικές επιπτώσεις	56
2.2.3.4	Τυπική εξέλιξη των συμπτωμάτων	56
2.2.4	Συνέπειες στις κοινωνικές σχέσεις, τη διαβίωση και την εργασία	57
2.3	Συνέπειες για την επιχείρηση και τα συμφέροντά της	60
2.3.1	Η αποτύπωση των συνεπειών στην επιστημονική έρευνα	60
2.3.2	Αντιδράσεις των εμπλεκόμενων στον εργασιακό εκφοβισμό	61
2.3.2.1	Πιθανές αντιδράσεις των εμπλεκόμενων στον εργασιακό εκφοβισμό και παράγοντες που τις καθορίζουν	61
2.3.2.2	Απουσιασμός	64
2.3.2.3	Εναλλαγή προσωπικού	65
2.3.2.4	Μείωση της απόδοσης	65
2.3.2.5	Εσωτερική παραίτηση	66
2.3.2.6	Επιζήμιες συμπεριφορές που εξυπηρετούν τα συμφέροντα ομάδων	67
2.3.2.7	Επιπτώσεις από την αλληλεπίδραση	68
2.3.2.8	Συλλογική εργασιακή διαμαρτυρία και σαμποτάζ . . .	69
2.3.2.9	Ακατάλληλη κατανομή ανθρωπίνων πόρων	69
2.3.3	Συμπεριφορικές αντιδράσεις από την πλευρά του εργοδότη	71
2.3.3.1	Ακατάλληλη κατανομή ανθρωπίνων πόρων λόγω εσφαλμένων αξιολογήσεων	71
2.3.3.2	Απώλεια τεχνογνωσίας λόγω λύσης της εργασιακής σχέσης	72
3.	Οικονομικές συνέπειες στην επιχείρηση και το ανθρώπινο δυναμικό της	75
3.1	Οικονομικές συνέπειες	75
3.1.1	Μείωση κινήτρου επίτευξης και εργασιακής απόδοσης . . .	75
3.1.2	Επιδείνωση των σχέσεων συνεργασίας	77
3.1.3	Επιδείνωση του εργασιακού κλίματος της επιχείρησης . . .	78
3.2	Σημασία των συνεπειών για την επιχείρηση	80
3.3	Ο εργασιακός εκφοβισμός ως παράγοντας κόστους	84

---

4. Αφορμές και αίτια εντός της επιχείρησης	94
4.1 Η επίγνωση των αιτίων ως προϋπόθεση για μέτρα παρέμβασης	94
4.1.1 Γενικές σχέσεις αιτίου - αιτιατού	94
4.1.2 Αλληλεπιδραστική διαδικασία εργασιακού εκφοβισμού στον θύτη	96
4.2 Παράγοντες προσωπικότητας ως αίτιο.	98
4.2.1 Προσωπικά χαρακτηριστικά του θύματος εργασιακού εκφοβισμού	98
4.2.2 Προσωπικά κίνητρα των ενεργειών του θύτη εργασιακού εκφοβισμού	100
4.3 Αίτια στο κοινωνικό σύστημα	102
4.4 Το επιχειρησιακό πλαίσιο ως αίτιο	105
4.4.1 Σημασία των παραγόντων εργασίας.	105
4.4.2 Σχεδιασμός της εργασίας.	106
4.4.3 Οργάνωση της εργασίας	107
4.4.4 Διεύθυνση της εργασίας.	110
4.4.5 Μεταβολές καταστάσεων εντός και εκτός επιχείρησης	111
5. Ενδείξεις εργασιακού εκφοβισμού στην επιχειρησιακή ανάλυση	114
5.1 Έγκαιρη αναγνώριση και καταγραφή ενδείξεων εργασιακού εκφοβισμού.	114
5.2 Ανάλυση καταγεγραμμένων περιπτώσεων εργασιακού εκφοβισμού.	120
6. Εργοδοτικά μέτρα κατά του εργασιακού εκφοβισμού	133
6.1 Η αναγκαιότητα εξατομικευμένης στρατηγικής για κάθε επιχείρηση	133
6.2 Δυνατότητες πρόληψης και αποτροπής	134
6.2.1 Γενικά παιδαγωγικά μέτρα	134
6.2.2 Βελτίωση των επικοινωνιακών τακτικών της επιχείρησης κατά του εργασιακού εκφοβισμού	140
6.2.3 Αλλαγή στην ηγετική συμπεριφορά	145
6.2.4 Μέτρα στον τομέα της οργάνωσης και της διάρθρωσης της εργασίας.	157

6.2.5 Μέτρα στον τομέα της επιλογής ανθρωπίνου δυναμικού και προώθησης της σταδιοδρομίας	160
6.2.6 Μέτρα για τον σχεδιασμό και τη βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών εργασίας	163
6.2.7 Μέτρα για την αντιμετώπιση μεταβολών στην εργασία . . .	166
6.2.8 Νομικά μέσα παρέμβασης κατά του εργασιακού εκφοβισμού.	168
6.3 Δυνατότητες παρέμβασης σε μια σύγκρουση εργασιακού εκφοβισμού.	188
7. Η αποτροπή εργασιακού εκφοβισμού ως ηγετική προσέγγιση της επιχείρησης	193
7.1 Η σημασία μιας ηγετικής προσέγγισης	193
7.2 Κοινωνική διαχείριση με σκοπό την αποτροπή του εργασιακού εκφοβισμού	195
8. Τα μέτρα κατά του εργασιακού εκφοβισμού στην πρακτική εφαρμογή τους	204
8.1 Παραδείγματα από την πρακτική εμπειρία	204
8.2 Συμπεράσματα	206
9. Επίλογος.	210
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	
1. Ορισμοί του εργασιακού εκφοβισμού.	215
2. Συστηματική ταξινόμηση πιθανών ενεργειών εργασιακού εκφοβισμού.	220
3. Μοντέλα φάσεων για την περιγραφή της προοδευτικής εξέλιξης του εργασιακού εκφοβισμού ως προς το θύμα	228
4. Δυναμική της κλιμάκωσης με βάση το μοντέλο φάσεων. . . .	232
5. Διαφορετικοί τύποι προϊσταμένων (ιεραρχικά ανωτέρων) – Παραδείγματα.	234
6. Επίδραση στρεσογόνων παραγόντων στον χώρο εργασίας	240
7. Στρατηγικές διαχείρισης του εργασιακού εκφοβισμού από τα θύματα και η αποτελεσματικότητά τους	241

8. Αλληλεπιδραστική συμπεριφορά του θύτη στη διαδικασία εργασιακού εκφοβισμού ως αμοιβαία επίδραση μεταξύ εξωτερικού κόσμου και εσωτερικού κόσμου του θύτη.	243
9. Ενδείξεις κινδύνου που πρέπει να αφυπνίσουν τη διοίκηση	245
10. Υπόδειγμα ερωτηματολογίου διερεύνησης του εργασιακού κλίματος της επιχείρησης.	247
11. Κατάρτιση κοινωνιογραμμάτων, τεχνική αναπαράστασης . . .	250
12. Παράδειγμα κοινωνιογράμματος και της ανάλυσής του	254
13. Έντυπο για τη συστηματική ανάλυση των αιτίων και τον σχεδιασμό κατάλληλων μέτρων	258
14. Υποστήριξη με μέτρα καθοδήγησης (coaching).	260
15. Επιχειρησιακή συμφωνία «Συνεργατική συμπεριφορά στον χώρο εργασίας» της Ανώνυμης Εταιρείας Volkswagen	262
16. Παράδειγμα επιχειρησιακής συμφωνίας για τον εργασιακό εκφοβισμό.	268
17. Ανάπτυξη κοινωνικής εταιρικής ταυτότητας (corporate identity), θεμελιώδεις αρχές και παράδειγμα . . .	273
18. Διοίκηση και επικοινωνία, ενδεικτικές πτυχές και εργαλεία επικοινωνίας	280
19. Υπόδειγμα τυποποιημένου προγράμματος ένταξης νέων εργαζομένων	289
20. Αίτια για τη δυσaréσχεια στον χώρο εργασίας και για το κακό εργασιακό κλίμα – και αντίστοιχες δυνατότητες βελτίωσης	292
21. Πιθανά αποτελέσματα μιας επιτυχούς παρέμβασης σε περίπτωση εργασιακού εκφοβισμού	295
22. Απαιτήσεις ως προς τα ανώτερα στελέχη και αντίστοιχες θεμελιώδεις αρχές συμπεριφοράς	297
<i>Βιβλιογραφία . . . . .</i>	<i>301</i>
<i>Ευρετήριο όρων . . . . .</i>	<i>305</i>
<i>Σχετικά με τους συγγραφείς . . . . .</i>	<i>309</i>
<i>Σύντομο βιογραφικό σημείωμα επιμελήτριας . . . . .</i>	<i>311</i>